

УДК 796.01:373.5:37.091.33

Спортивні ігри як інструмент розвитку життєвих компетенцій: застосування моделі TPSR

Мусієнко А. В.¹, Солодовник В. М.¹, Божко С. А.², Палевич С. В.³, Руденко А. В.⁴¹Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди²Київський фаховий коледж туризму та готельного господарства³Національна академія Служби безпеки України⁴Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Анотація

Мета. Метою дослідження є визначення впливу спортивних ігор, інтегрованих із моделлю TPSR (Teaching Personal and Social Responsibility), на формування життєвих компетенцій у процесі фізичного виховання.

Матеріал і методи. У дослідженні брали участь 36 здобувачів освіти фахового коледжу віком 15-17 років, поділених на експериментальну (n=19) та контрольну (n=17) групи. Заняття з фізичного виховання проводилися у форматі спортивних ігор як у залі, так і на відкритих майданчиках. Методи дослідження включали: теоретичний аналіз літератури; спостереження за допомогою інструменту TARE 2.0 для оцінки педагогічних стратегій та життєвих компетенцій здобувачів; анкетування для вимірювання рівнів самоконтролю, відповідальності, лідерства та співпраці; експериментальний метод для впровадження програми TPSR у спортивні ігри; статистичний аналіз, зокрема t-тест та коефіцієнт внутрішньокласової кореляції (ICC).

Результати. Експериментальна група показала статистично значущі покращення рівнів самоконтролю (p=0,009), участі (p=0,003), зусиль (p=0,003), незалежності (p<0,001) та турботи (p=0,016). Учасники стали більш відповідальними, лідерськими та активними під час навчального процесу. Результати підтвердили ефективність використання моделі TPSR для розвитку ключових компетенцій через спортивні ігри. Додатковий аналіз було проведено для оцінки взаємозв'язків між вихованням відповідальності педагогами та розвитком певних аспектів поведінки здобувачів на основі даних, отриманих через інструмент TARE 2.0. Кореляційний аналіз показав, що стратегічні підходи до виховання відповідальності мають сильний позитивний вплив на поведінку здобувачів у таких аспектах, як самостійність, турбота, участь та зусилля. Найбільший ефект було зафіксовано для стратегій «надання вибору та голосу» та «встановлення очікувань», що свідчить про їхню ефективність у мотивації до активної діяльності та самоконтролю.

Висновки. Спортивні ігри, інтегровані із моделлю TPSR, є ефективним інструментом для формування життєвих компетенцій здобувачів освіти й створює можливості для застосування педагогічних стратегій, що стимулюють відповідальну поведінку, соціальну взаємодію та самостійність.

Ключові слова: спортивні ігри; модель TPSR; життєві компетенції; фізичне виховання; самоконтроль; відповідальність, лідерство; співпраця; емоційна стійкість.

Abstract

Sports games as a tool for developing life competencies: application of the TPSR model

A. Musiienko, V. Solodovnyk, S. Bozhko, S. Palevych, A. Rudenko

Purpose. The aim of the study is to determine the impact of sports games integrated with the TPSR (Teaching Personal and Social Responsibility) model on the formation of life competencies in the process of physical education.

Material and Methods. The study involved 36 vocational college students aged 15-17, divided into experimental (n=19) and control (n=17) groups. Physical education classes were conducted in the format of sports games both indoors and outdoors. The research methods included: theoretical analysis of the literature; observation using the TARE 2.0 tool to assess pedagogical strategies and life competencies of students; questionnaires to measure levels of self-control, responsibility, leadership and cooperation; experimental method for implementing the TPSR program in sports games; statistical analysis, in particular t-test and intraclass correlation coefficient (ICC).

Results. The experimental group showed statistically significant improvements in the levels of self-control (p=0.009), participation (p=0.003), effort (p=0.003), independence (p<0.001) and caring (p=0.016). Participants became more responsible, leadership and active during the learning process. The results confirmed the effectiveness of using the TPSR model to develop key competencies through sports games. Additional analysis was conducted to assess the relationships between the upbringing of responsibility by teachers and the development of certain aspects of the behavior of students based on data obtained through the TARE 2.0 tool. Correlation analysis showed that strategic approaches to the upbringing of responsibility have a strong positive impact on the behavior of students in such aspects as independence, caring, participation and effort. The greatest effect was recorded for the strategies of "giving choice and voice" and "setting expectations", which indicates their

effectiveness in motivating for active activity and self-control.

Conclusions. Sports games, integrated with the TPSR model, are an effective tool for forming life competencies of education seekers and create opportunities for the application of pedagogical strategies that stimulate responsible behavior, social interaction and independence.

Keywords: sports games; TPSR model; life competencies; physical education; self-control; responsibility, leadership; cooperation; emotional stability.

Вступ

Спортивні ігри є унікальним засобом для розвитку життєвих компетенцій, таких як відповідальність, лідерство, співпраця, самоконтроль та емоційна стійкість. Вони створюють природні умови для формування не лише фізичних навичок, але й соціально-емоційних якостей особистості, забезпечуючи гармонійний розвиток тих, хто навчається (Тітаренко & Бабачук, 2024; Цимбалюк et al., 2024; Чернявська, 2024). Заняття з фізичної культури та позакласні спортивні заходи сприяють інтеграції цих навичок у повсякденне життя, однак традиційні програми фізичного виховання часто зосереджені переважно на фізичних аспектах і недостатньо враховують потенціал спортивних ігор для формування життєвих компетенцій (Круцевич & Кашуба, 2003; Kashuba, 2014).

Спортивні ігри давно привертають увагу дослідників як ефективний інструмент формування життєвих компетенцій у молоді. Зокрема, Hellison D. R. (2011) у своїй моделі TPSR (Teaching Personal and Social Responsibility) показав, що через активну участь у спортивних іграх учні розвивають повагу до інших, самоконтроль, здатність працювати в команді та відповідальність. Ця модель була підтверджена у численних дослідженнях, зокрема Petitpas A. J. із співавторами (2005), які акцентували увагу на перенесенні набутих навичок у позашкільні сфери життя.

Wright P. M. та Richards K. A (2020, 2021) продемонстрували, що спортивні ігри ефективно формують у старшокласників навички лідерства, співпраці та вирішення конфліктів. Автори відзначили, що ігрові ситуації створюють природні умови для взаємодії, в яких учні вчаться приймати рішення, адаптуватися до змін і брати на себе відповідальність за результат.

Спеціалісти на чолі з Bailey R. (2009) підкреслили важливість спортивних ігор як засобу формування «м'яких навичок» (soft skills), таких як комунікація, емпатія, критичне мислення та здатність працювати в команді. Водночас, автори зауважили, що впровадження таких підходів у навчальні програми вимагає підготовки педагогів та зміни акцентів у викладанні фізичної культури.

Goudas M. та Giannoudis G. (2008) дослідили вплив ігрових видів спорту на емоційний розвиток школярів, показавши, що участь у спортивних іграх знижує рівень тривожності та сприяє розвитку емоційної стійкості. Hemphill M. A. із співавторами (2019) доповнюють цю тезу, вказуючи на важливість групових видів спорту для формування у підлітків почуття приналежності та командної єдності.

Opstoel K. разом з іншими дослідниками (2020) показали, що участь у спортивних іграх може бути ключовим чинником для розвитку життєвих компетенцій, необхідних для соціальної адаптації. Автори зазначають, що взаємодія

у спортивній грі сприяє розвитку таких навичок, як співпраця, прийняття рішень, розв'язання конфліктів і емпатія, що важливо для соціалізації молоді.

Згідно з дослідженнями Liao C. C. із співавтором (2023), використання спортивних ігор як педагогічного інструменту дозволяє створити мотиваційний клімат, що підтримує розвиток автономії та соціальної компетентності учнів. Крім того, дослідження Cronin L. D. та Allen J. (2017) наголошують на важливості ігрових ситуацій для розвитку адаптивності учнів, що є необхідною навичкою в умовах сучасного світу.

Вітчизняні дослідники також акцентують увагу на значущості спортивних ігор для формування життєвих компетенцій. Так, роботи Круцевича Т. В. і Кашуби В. О. (2003) вказують на необхідність розробки сучасних програм фізичного виховання, які б враховували соціально-емоційні аспекти освіти. Водночас Пангелова Н.Є. (2014) наголошує на важливості використання спортивних ігор для профілактики асоціальної поведінки серед підлітків.

Попри це, дослідники зазначають, що системний підхід до інтеграції спортивних ігор у навчальні програми все ще потребує додаткового вивчення. Це включає адаптацію ігрових методик до різних вікових груп і рівнів фізичної підготовленості здобувачів освіти, а також вивчення довгострокових ефектів таких програм на розвиток життєвих компетенцій.

Недостатньо дослідженим залишається питання інтеграції методики TPSR у програму спортивних ігор для здобувачів освіти у контексті української освітньої системи. Крім того, потребують подальшого вивчення механізми адаптації спортивних ігор до різного рівня фізичної підготовки здобувачів, а також їх вплив на формування навичок автономії, лідерства та відповідальності в умовах навчання.

Зв'язок роботи з важливими науковими програмами або практичними завданнями. Тема дослідження відповідає програмі науково-дослідної роботи кафедри теорії, методики та практики фізичного виховання Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Формування компетентності в галузі фізкультурної освіти в навчальних закладах різних видів» (№ державної реєстрації 0120U105539).

Метою є дослідження впливу спортивних ігор, інтегрованих із моделлю TPSR (Teaching Personal and Social Responsibility), на розвиток життєвих компетенцій у процесі фізичного виховання.

Матеріал і методи

В роботі застосовано методи:

- теоретичний аналіз літератури. Було проведено

огляд наукових праць, присвячених концепції життєвих компетенцій, ролі спортивних ігор та моделей навчання, спрямованих на розвиток особистої і соціальної відповідальності;

- спостереження. Спостереження за навчальними заняттями здійснювалося з використанням інструменту TARE 2.0 (Tool for Assessing Responsibility-based Education), адаптованого до контексту української освітньої системи;

- анкетування. Для оцінки рівня розвитку життєвих компетенцій використовувалися опитувальники, спрямовані на вимірювання таких навичок, як самоконтроль, відповідальність, лідерство, співпраця та емоційна стійкість;

- експериментальний метод. Програма фізичного виховання для експериментальної групи була побудована на основі спортивних ігор із елементами моделі TPSR. Її ефективність оцінювалася через порівняння початкових і кінцевих результатів у контрольній та експериментальній групах.

Програма для формування життєвих навичок у здобувачів освіти на заняттях з фізичної культури за моделлю TPSR, інтегрована у експериментальну програму для 10-11 класів, спрямована на розвиток особистої та соціальної відповідальності через фізичну активність. Програма розрахована на 15 тижнів.

Кожен тиждень має визначену мету, зміст для контрольної групи (КГ) та експериментальної групи (ЕГ), принцип, тактичні задачі та завдання виконання навичок, рівні відповідальності, стратегії та приклади завдань під час втручання.

Наприклад, на першому тижні метою є мотивувати здобувачів до активної участі та створити позитивний настрій. Зміст для контрольної групи включає контроль м'яча, паси та удари у футзалі, тоді як для експериментальної групи – прийняття рішень при володінні м'ячем. Принцип полягає в акценті на залученні всіх займаючихся. Рівень відповідальності визначається як рівень 1: розуміння та дотримання правил поведінки. Стратегія включає залучення до обговорення правил поведінки на основі консенсусу, а приклад завдання полягає в тому, що здобувачі розробляють панно із правилами поведінки на занятті.

На третьому тижні метою є підвищення тактичної грамотності здобувачів у захисті та нападі. Зміст для контрольної групи включає оборонні та атакуючі ситуації з чисельною перевагою та меншістю у футзалі, тоді як для експериментальної групи – тактичні ситуації в захисті. Принцип полягає в переосмисленні успіху через участь і зусилля. Рівень відповідальності визначається як рівень 2: заохочення участі та зусиль замість концентрації на результаті. Стратегія включає нагороду за зусилля: здобувачі отримують оцінку за докладені зусилля, незалежно від результату гри, а приклад завдання полягає в проведенні вправ без підрахунку результату, акцент на якість виконання та командну співпрацю;

- методи статистичного аналізу. Для обробки зібраних даних застосовувалися t-тест для парних вибірок, а також аналіз р-значень для оцінки достовірності результатів.

Дослідження проводилося серед здобувачів освіти фахового коледжу. У дослідженні взяли участь 36 здобувачів віком 15-17 років, які були поділені на дві групи: експериментальна група (n=19) (здобувачі, які навчалися за програмою фізичного виховання з інтеграцією спортивних ігор і моделі TPSR); контрольна група (n=17) (здобувачі, які проходили традиційну програму фізичного виховання без спеціальних акцентів на життєві компетенції).

Дослідження проводилося у формі навчальних занять, що проходили як у спортивній залі, так і на відкритому спортивному майданчику коледжу. Ці локації забезпечували необхідні умови для використання різноманітних фізичних вправ та активностей, спрямованих на розвиток життєвих навичок, таких як співпраця, комунікація, лідерство, самоконтроль і відповідальність.

Підготовчий етап.

Після отримання дозволу на проведення дослідження від адміністрації коледжу та активної згоди учасників (зокрема, батьків у разі неповнолітніх здобувачів), були організовані відеозаписи занять фізичної культури, які проводили двоє педагогів – викладач А та викладач Б. Спостереження охоплювало п'ять занять кожного педагога, які відбувалися як у спортивній залі, так і на відкритому майданчику.

Зібрані відеозаписи аналізувалися трьома незалежними експертами, зокрема педагогом А, педагогом Б та здобувачем вищої освіти. Для оцінювання використовувався інструмент TARE 2.0 (Tool for Assessing Responsibility-based Education). Оцінювання проводилося за такими основними компонентами:

1. Використання педагогічних стратегій.
2. Інтеграція елементів особистої та соціальної відповідальності.
3. Відповідальність здобувачів.

Експерти оцінювали заняття за стандартизованими критеріями, записуючи свої спостереження у спеціальні форми збору даних. Узгодженість оцінок між експертами була перевірена за допомогою коефіцієнта внутрішньокласової кореляції (ICC).

Таблиця 1 надає результати оцінки надійності між експертами, включаючи середнє значення ($\bar{x}$), стандартне відхилення (σ), ICC, стандартну похибку вимірювання ($\pm m$) та р-значення.

Аналіз показав високі значення ICC для всіх компонентів інструменту TARE 2.0, що свідчить про узгодженість між експертами. Низькі значення SEM вказують на мінімальну похибку вимірювань, підтверджуючи достовірність зібраних даних.

Після початкового аналізу занять педагог експериментальної групи пройшов професійне навчання з інтеграції

Таблиця 1. Надійність між експертами: результати спостережень на початковому етапі

Компоненти інструменту TARE 2.0	$\bar{x}$	σ	ICC	$\pm m$	p
1. Використання педагогічних стратегій	1,4	0,68	0,924	0,19	<0,001
2. Елементи особистої та соціальної відповідальності	1,58	0,84	0,959	0,17	<0,001
3. Відповідальність здобувачів	1,59	0,97	0,927	0,26	<0,001

стратегії TPSR у свої заняття. Програма підготовки тривала чотири тижні і складалася з 15 занять.

Після завершення навчання було проведено повторні спостереження. Загалом було проаналізовано 150 трьоххвилинних інтервалів, узятих з відеозаписів занять обох педагогів. Із них 75 інтервалів відносилися до занять педагога А та ЕГ, а решта – до занять педагога Б і КГ. Загальний обсяг спостережень склав 450 хвилин навчального часу.

Дані спостережень, зібрані автором дослідження після підтвердження високої надійності між оцінками експертів, були використані для подальшого статистичного аналізу.

Результати дослідження та їх обговорення

Експериментальне дослідження впливу інтегрованої програми фізичного виховання, що включає спортивні ігри та елементи моделі TPSR (Teaching Personal and Social Responsibility), дозволило оцінити динаміку розвитку життєвих компетенцій здобувачів освіти (табл. 2.).

Аналіз результатів (табл. 2) демонструє суттєві відмінності між контрольною та експериментальною групами після експерименту за основними сферами відповідальності.

У контрольній групі після експерименту середнє значення майже не змінилося (до експерименту – 2,0 балів; після експерименту – 2,6; $t=1,5$; $p=0,208$), що свідчить про відсутність істотного впливу стандартних методів фізичного виховання. У той же час, в експериментальній групі після впровадження програми самоконтроль суттєво покращився (до експерименту – 2,2 балів; після експерименту – 4,0; $t=6,532$; $p=0,003$).

ту – 4,0; $t=4,81$; $p=0,009$).

В експериментальній групі спостерігалось значне зростання рівня участі (до експерименту – 3,0 бали; після експерименту – 4,0; $t=6,532$; $p=0,003$), тоді як у контрольній групі такі зміни були несуттєвими ($t=0,535$; $p=0,621$).

Значне зростання рівня докладених зусиль спостерігалось лише в експериментальній групі (до експерименту – 0,6 бали; після експерименту – 3,2; $t=6,5$; $p=0,003$). Це підтверджує ефективність програми у стимулюванні мотивації здобувачів освіти.

Найбільш виражені зміни відбулися в експериментальній групі за показником самостійності (до експерименту – 1,0 бал; після експерименту – 3,4 бали; $t=9,798$; $p<0,001$), що свідчить про розвиток здатності до автономного прийняття рішень у межах фізичного виховання.

Рівень турботи також значно зріс в експериментальній групі (до експерименту – 0,8 бали; після експерименту – 2,4; $t=4,00$; $p=0,016$), що свідчить про підвищення емпатії та здатності до співпраці серед учасників.

Результати підтверджують, що інтеграція моделі TPSR у програму фізичного виховання, що включає спортивні ігри, значно покращує показники життєвих компетенцій у здобувачів освіти. Основним фактором ефективності є акцент на особистісному та соціальному розвитку через спортивну діяльність.

У контрольній групі, де застосовувалися стандартні методи, істотних змін у рівні відповідальності не зафіксовано. Це підкреслює необхідність впровадження інноваційних підходів, орієнтованих на розвиток цінностей самоконтролю, участі, зусиль, самостійності та турботи.

Результати дослідження узгоджуються з висновка-

Таблиця 2. Відмінності між поведінкою та взаємодіями здобувачів до та після експерименту (у балах)

Сфери відповідальності здобувачів	Група	Час проведення	M	SD	t	p
1. Самоконтроль	КГ (n=17)	До експерименту	2,0	0,71	1,5	0,208
		Після експерименту	2,6	0,55		
	ЕГ (n=19)	До експерименту	2,2	0,84	4,81	0,009
		Після експерименту	4,0	0,71		
2. Участь	КГ (n=17)	До експерименту	3,2	0,84	0,535	0,621
		Після експерименту	3,4	0,55		
	ЕГ (n=19)	До експерименту	3,0	0,0	6,532	0,003
		Після експерименту	4,0	0,55		
3. Зусилля	КГ (n=17)	До експерименту	0,8	0,45	0,535	0,621
		Після експерименту	1,0	0,71		
	ЕГ (n=19)	До експерименту	0,6	0,55	6,50	0,003
		Після експерименту	3,2	0,84		
4. Самостійність	КГ (n=17)	До експерименту	1,0	0,0	1,633	0,178
		Після експерименту	1,4	0,55		
	ЕГ (n=19)	До експерименту	1,0	0,0	9,798	0,0001
		Після експерименту	3,4	0,55		
5. Турбота	КГ (n=17)	До експерименту	0,8	0,45	1,5	0,208
		Після експерименту	1,4	0,55		
	ЕГ (n=19)	До експерименту	0,8	0,45	4,00	0,016
		Після експерименту	2,4	0,55		

Таблиця 3. Двовимірні кореляції між стратегіями виховання відповідальності педагогів та поведінкою їхніх здобувачів

Стратегії виховання	Сфери відповідальності здобувачів				
	Самоконтроль	Участь	Зусилля	Самостійність	Турбота
1. Моделювання поваги	0,389	0,000	0,538	0,269	0,429
2. Встановлення очікувань	0,582	0,563	0,890**	0,725*	0,530
3. Створення можливостей для успіху	0,505	0,345	0,391	0,384	0,420
4. Сприяння соціальній взаємодії	0,460	0,341	0,400	0,443	0,767**
5. Надання відповідальності	0,506	0,574	0,744*	0,778**	0,683*
6. Лідерство	0,156	0,403	0,276	0,589	0,602
7. Надання вибору та голосу	0,365	0,738*	0,560	0,821**	0,592
8. Роль в оцінюванні	0,683*	0,369	0,451	0,564	0,592
9. Трансфер	0,248	0,577	0,344	0,602	0,639*

* Кореляція значима на рівні 0,05 (двостороння).

** Кореляція значима на рівні 0,01 (двостороння).

ми таких авторів, як Hellison D. R. (2011) та Wright P. M. і Richards K. A (2021), які довели ефективність інтеграції TPSR у навчальні програми для розвитку соціально-емоційних компетенцій. Крім того, дані підтверджують дослідження Opstoel K. із співавторами (2020), які відзначали значний вплив спортивних ігор на формування лідерських навичок і вміння працювати в команді.

Таблиця 3 містить двовимірні кореляції між стратегіями виховання відповідальності педагогів та поведінкою їхніх здобувачів. Ця таблиця є важливим інструментом для розуміння взаємозв'язків між вихованням відповідальності та розвитком певних аспектів поведінки.

Кожен рядок таблиці представляє окрему стратегію виховання, яка використовується педагогами, тоді як кожний стовпчик відображає певний аспект поведінки здобувачів. Значення в таблиці вказують на силу та напрямок зв'язку між використанням певної стратегії виховання та виявленою поведінкою здобувачів.

Наприклад, якщо розглянути значення в таблиці, можна побачити, що стратегія «Встановлення очікувань» має високу позитивну кореляцію зі здатністю докладати зусиль для досягнення поставлених цілей (0,890**) та значущу кореляцію з самостійністю (0,725*). Це свідчить про те, що використання цієї стратегії виховання педагогами пов'язане з вищим рівнем цих аспектів поведінки здобувачів.

Отже, ця таблиця надає важливі дані про зв'язок між використанням стратегій виховання педагогами та поведінкою їхніх здобувачів, що може бути корисним для подальшого аналізу та розробки педагогічних підходів. Вона допомагає виявити, які конкретні стратегії виховання можуть мати найбільший вплив на розвиток певних аспектів поведінки, що в свою чергу може бути використано для покращення педагогічної практики та підвищення якості навчання.

Результати дослідження показали, що стратегія, спрямована на надання відповідальності здобувачам, виявила кореляції з самостійністю ($r=0,778$, $p<0,01$) та зусиллями ($r=0,744$, $p<0,05$). Це підкреслює важливість розвитку самостійного прийняття рішень серед здобувачів для підвищення їхньої відповідальності за власне навчання. Ці результати також узгоджуються з дослідженням Jacobs J. M. та Wright P. M. (2018), які вказують на те, що надання можливостей для самостійного прийняття рішень сприяє форму-

ванню навичок саморегуляції та підвищує здатність переносити ці навички на інші сфери життя.

Також виявлено, що надання вибору та голосу здобувачам має сильний зв'язок з їх участю ($r=0,738$, $p<0,05$) та самостійністю ($r=0,821$, $p<0,01$). Це підкреслює значення залучення здобувачів до прийняття рішень у навчальному процесі. Як зазначали Wright P. M. та Richards K. A (2021), забезпечення учням можливостей для самостійного вибору сприяє підвищенню рівня їхньої мотивації та створенню мотиваційного клімату в класі.

Крім того, сприяння соціальній взаємодії виявилось ефективним у розвитку турботи ($r=0,767$, $p<0,01$). Це відповідає результатам дослідження Gordon B. та його колеги (2016) вказують на те, що підтримка соціальної взаємодії сприяє розвитку співробітництва та емпатії серед учнів. Такий підхід дозволяє створити підтримуючу атмосферу, яка сприяє формуванню позитивних соціальних навичок та посиленню взаємодії між учнями (Bean & Forneris, 2017; Camiré et al., 2012).

Отримані дані підтверджують ефективність використання моделі TPSR у поєднанні зі спортивними іграми для формування життєвих компетенцій (Kirk, 2009; Armour, 2011; Chambers & Armour, 2011; Casey & Goodyear, 2015).

Інструмент TARE 2.0, використаний для аналізу взаємодії педагогів і здобувачів освіти, також показав, що акцент на співпрацю, рефлексію та прийняття рішень підвищує рівень залученості здобувачів і ефективність навчального процесу (Weiss & Stuntz, 2004; Cutforth & Hellison, 2005; Ward & Parker, 2013).

Хоча отримані результати є обнадійливими, дослідження мало деякі обмеження. По-перше, його тривалість (15 тижнів) не дозволяє оцінити довгострокові ефекти програми. По-друге, вибірка дослідження була обмежена здобувачами однієї вікової групи, що ускладнює екстраполяцію результатів на інші вікові категорії.

Висновки

Результати дослідження, що було спрямоване на оцінку впливу спортивних ігор, інтегрованих із моделлю TPSR (Teaching Personal and Social Responsibility), на розвиток життєвих компетенцій здобувачів освіти, показали статистично значуще покращення рівня самоконтролю, участі, зусиль, незалежності та турботи в експериментальній групі порівняно з контрольною групою. Також були спостере-

жені статистично значущі покращення показників відповідальності, лідерства та активної участі здобувачів.

Спортивні ігри, інтегровані із моделлю TPSR у програму фізичного виховання суттєво підвищили рівень розвитку життєвих компетенцій здобувачів освіти, зокрема самоконтролю, лідерства, незалежності та турботи.

Список літератури

- Круцевич, Т.В., & Кашуба, В.О. (2003). Формування здорового способу життя учнівської молоді засобами фізичного виховання. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, 2(1), 5–9.
- Пангелова, Н.Є. (2014). *Теоретико-методичні засади формування гармонійно розвиненої особистості дитини дошкільного віку в процесі фізичного виховання*: автореферат дис. ... доктора наук з фіз. виховання і спорту (24.00.02). Національний університет фізичного виховання і спорту України.
- Титаренко, С., & Бабачук, Ю. (2024). Формування фізичної готовності до школи у дітей старшого дошкільного віку засобом спортивних ігор. *Спортивні ігри*, 4(34), 79–88. <https://doi.org/10.15391/si.2024-4.10>
- Цимбалюк, Ж. О., Мусієнко, А. В., Спужак, В. Б., Солодовник, В. М., & Руденко, А. В. (2024). Розвиток життєвих компетенцій через фізичну активність: огляд літератури та аналіз підходів. *Педагогічна Академія: наукові записки*, (11). <https://doi.org/10.5281/zenodo.14249200>
- Чернявська, Т. (2024). Емоційне благополуччя та успішність у командних видах спорту. *Спортивні ігри*, 1(31), 75–85. <https://doi.org/10.15391/si.2024-1.07>
- Armour, K. M. (2011). Sport pedagogy: An introduction for teaching and coaching. *Sport, Education and Society*, 16(2), 243–251. <https://doi.org/10.4324/9781315847108>
- Bailey, R., Armour, K., Kirk, D., Jess, M., Pickup, I., Sandford, R., & the BERA Physical Education and Sport Pedagogy Special Interest Group (2009). The educational benefits claimed for physical education and school sport: An academic review. *Research Papers in Education*, 24(1), 1–27. <https://doi.org/10.1080/02671520701809817>
- Bean, C., & Forneris, T. (2017). Is Life Skill Development a By-Product of Sport Participation? Perceptions of Youth Sport Coaches. *Journal of Applied Sport Psychology*, 29, 234–250. <https://doi.org/10.1080/10413200.2016.1231723>
- Camiré, M., Trudel, P., & Forneris, T. (2012). Coaching and transferring life skills: Philosophies and strategies used by model high school coaches. *The Sport Psychologist*, 26(2), 243–260. <https://doi.org/10.1123/tsp.26.2.243>
- Casey, A., & Goodyear, V. A. (2015). Can cooperative learning achieve the four learning outcomes of physical education? A review of literature. *Quest*, 67(1), 56–72. <https://doi.org/10.1080/00336297.2014.984733>
- Chambers, F. C., & Armour, K. M. (2011). Do as we do and not as we say: teacher educators supporting student teachers to learn on teaching practice. *Sport, Education and Society*, 16, 527–544. <https://doi.org/10.1080/13573322.2011.589648>
- Cronin, L. D., & Allen, J. (2017). Developmental experiences and well-being in sport: The importance of the coaching climate. *The Sport Psychologist*, 31(4), 350–361. <https://doi.org/10.1123/tsp.2014-0045>
- Cutforth, N., & Hellison, D. (2005). *Youth development and physical activity: Linking universities and communities*. Human Kinetics.
- Годард, Б., Якобс, Дж. М., & Райт, П. М. (2016). Social and emotional learning through a teaching personal and social responsibility based after-school program for disengaged middle-school boys. *Journal of Teaching Physical Education*, 35, 358–369. <https://doi.org/10.1123/jtpe.2016-0106>
- Goudas, M., & Giannoudis, G. (2008). A team-sports-based life-skills program in a physical education context. *Learning and Instruction*, 18(6), 528–536. <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2007.11.002>
- Hellison, D. R. (2011). *Teaching Personal and Social Responsibility through Physical Activity*. Human Kinetics.
- Hemphill, M. A., Gordon, B., & Wright, P. M. (2019). Sports as a Passport to Success: Life Skill Integration in a Positive Youth Development Program. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 24, 390–401. <https://doi.org/10.1080/17408989.2019.1606901>
- Jacobs, J. M., & Wright, P. M. (2018). Social and emotional learning in physical education: A review of best practices. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 89(2), 36–42. <https://doi.org/10.1080/08924562.2014.960292>
- Kashuba, V. A. (2014). Computer system for monitoring of hard hearing school-child's motorics. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*, 3, 46–49. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2014.3.46-49>
- Kirk, D. (2009). *Physical Education Futures*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203874622>
- Liao, C. C., Hsu, C. H., Kuo, K. P., Luo, Y. J., & Kao, C. C. (2023). Ability of the Sport Education Model to Promote Healthy Life-styles in University Students: A Randomized Controlled Trial. *International journal of environmental research and public health*, 20(3), 2174. <https://doi.org/10.3390/ijerph20032174>
- Opstoel, K., Chapelle, L., Prins, F. J., & De Meester, A. (2020). Personal and social development in physical education and sports: A review study. *European Physical Education Review*, 26(4), 797–813. <https://doi.org/10.1177/1356336X19882054>
- Petitpas, A. J., Cornelius, A. E., Van Raalte, J. L., & Jones, T. (2005). A framework for planning youth sport programs that foster psychosocial development. *The Sport Psychologist*, 19(1), 63–80. <https://doi.org/10.1123/tsp.19.1.63>
- Ward, G., & Parker, M. (2013). The voice of youth: Atmospheres and impacts of a responsibility-based physical activity program. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 18(5), 450–462. <https://doi.org/10.1080/17408989.2012.726974>
- Weiss, M. R., & Stuntz, C. P. (2004). A developmental perspective on the effects of physical activity on children's social and emotional development. In G. R. Adams & M. D. Berzonsky (Eds.), *Handbook of adolescence*. John Wiley & Sons.
- Wright, P., Gray, S & Richards, KAR (2020). Understanding the interpretation and implementation of social and emotional learning in physical education. *The Curriculum Journal*, vol. N/A, pp. 1–20. <https://doi.org/10.1002/curj.85>
- Wright, P. M., & R Richards, K. A. (Eds.) (2021). *Teaching Social and Emotional Learning in Physical Education*. Jones & Bartlett Learning.

References

- Kruevych, T. V., & Kashuba, V. O. (2003). Formuvannya zdorovoho sposobu zhyttia uchnivskoi molodi zasobamy fizychnoho vykhovannya [Formation of a healthy lifestyle of student youth through physical education]. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannya i sportu*, no 2(1), 5–9. [in Ukrainian].
- Pangelova, N.Ye. (2014). *Teoretyko-metodychni zasady formuvannya harmonijno rozvynenoj osobystosti dytyny doshkilnoho viku v protsesi fizychnoho vykhovannya: avtoreferat dysertatsii doktora nauk z fizychnoho vykhovannya i sportu* (24.00.02). National University of Physical Education and Sport of Ukraine. [in Ukrainian].
- Titarenko, S., & Babachuk, Y.U. (2024). Formuvannya fizychnoyi hotovnosti do shkoly u ditey starshoho doshkilnoho viku zasobom sportyvnykh ihor [Formation of physical readiness before school in children of the senior preschool age by means of sports games]. *Sportyvni ihry [Sports games]*, no 4(34), 79–88. <https://doi.org/10.15391/si.2024-4.10>. [in Ukrainian].
- Tsybaliuk, Zh. O., Musiienko, A. V., Spuziak, V. B., Solodovnyk, V. M., & Rudenko, A. V. (2024). Rozvytok zhyttievych kompetentsii cherez fizychnu aktyvnist: ohliad literatury ta analiz pidkhodiv [Developing life skills through physical activity: a literature review and analysis of approaches]. *Pedahohichna Akademiia: naukovy zapysky [Pedagogical Academy: scientific notes]*, (11). <https://doi.org/10.5281/zenodo.14249200> [in Ukrainian].
- Cherniavska, T. (2024). Emotsiine blahopoluchchia ta uspishnist u komandnykh vyдах sportu [Emotional well-being and success in team sports]. *Sportyvni ihry [Sports games]*, no 1(31), 75–85. <https://doi.org/10.15391/si.2024-1.07> [in Ukrainian].
- Armour, K. M. (2011). Sport pedagogy: An introduction for teaching and coaching. *Sport, Education and Society*, no 16(2), 243–251. <https://doi.org/10.4324/9781315847108>
- Bailey, R., Armour, K., Kirk, D., Jess, M., Pickup, I., Sandford, R., & the BERA Physical Education and Sport Pedagogy Special Interest Group (2009). The educational benefits claimed for physical education and school sport: An academic review. *Research Papers in Education*, no 24(1), 1–27. <https://doi.org/10.1080/02671520701809817>
- Bean, C., & Forneris, T. (2017). Is Life Skill Development a By-Product of Sport Participation? Perceptions of Youth Sport Coaches. *Journal of Applied Sport Psychology*, no 29, 234–250. <https://doi.org/10.1080/10413200.2016.1231723>
- Camiré, M., Trudel, P., & Forneris, T. (2012). Coaching and transferring life skills: Philosophies and strategies used by model high school coaches. *The Sport Psychologist*, no 26(2), 243–260. <https://doi.org/10.1123/tsp.26.2.243>
- Casey, A., & Goodyear, V. A. (2015). Can cooperative learning achieve the four learning outcomes of physical education? A review of literature. *Quest*, no 67(1), 56–72. <https://doi.org/10.1080/00336297.2014.984733>
- Chambers, F. C., & Armour, K. M. (2011). Do as we do and not as we say: teacher educators supporting student teachers to learn on teaching practice. *Sport, Education and Society*, no 16, 527–544. <https://doi.org/10.1080/13573322.2011.589648>
- Cronin, L. D., & Allen, J. (2017). Developmental experiences and well-being in sport: The importance of the coaching climate. *The Sport Psychologist*, no 31(4), 350–361. <https://doi.org/10.1123/tsp.2014-0045>
- Cutforth, N., & Hellison, D. (2005). *Youth development and physical activity: Linking universities and communities*. Human Kinetics.
- Gordon, B., Jacobs, J. M., & Wright, P. M. (2016). Social and emotional learning through a teaching personal and social responsibility based after-school program for disengaged middle-school boys. *Journal of Teaching Physical Education*, no 35, 358–369. <https://doi.org/10.1123/jtpe.2016-0106>
- Goudas, M., & Giannoudis, G. (2008). A team-sports-based life-skills program in a physical education context. *Learning and Instruction*, no 18(6), 528–536. <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2007.11.002>
- Hellison, D. R. (2011). *Teaching Personal and Social Responsibility through Physical Activity*. Human Kinetics.
- Hemphill, M. A., Gordon, B., & Wright, P. M. (2019). Sports as a Passport to Success: Life Skill Integration in a Positive Youth Development Program. *Physical Education and Sport Pedagogy*, no 24, 390–401. <https://doi.org/10.1080/17408989.2019.1606901>
- Jacobs, J. M., & Wright, P. M. (2018). Social and emotional learning in physical education: A review of best practices. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, no 89(2), 36–42. <https://doi.org/10.1080/08924562.2014.960292>
- Kashuba, V. A. (2014). Computer system for monitoring of hard hearing school-child's motorics. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannya i sportu*, no 3, 46–49. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2014.3.46-49>
- Kirk, D. (2009). *Physical Education Futures*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203874622>
- Opstoel, K., Chapelle, L., Prins, F. J., & De Meester, A. (2020). Personal and social development in physical education and sports: A review study. *European Physical Education Review*, no 26(4), 797–813. <https://doi.org/10.1177/1356336X19882054>
- Petitpas, A. J., Cornelius, A. E., Van Raalte, J. L., & Jones, T. (2005). A framework for planning youth sport programs that foster psychosocial development. *The Sport Psychologist*, no 19(1), 63–80. <https://doi.org/10.1123/tsp.19.1.63>
- Liao, C. C., Hsu, C. H., Kuo, K. P., Luo, Y. J., & Kao, C. C. (2023). Ability of the Sport Education Model to Promote Healthy Lifestyles in University Students: A Randomized Controlled Trial. *International journal of environmental research and public health*, no 20(3), 2174. <https://doi.org/10.3390/ijerph20032174>
- Ward, G., & Parker, M. (2013). The voice of youth: Atmospheres and impacts of a responsibility-based physical activity program. *Physical Education and Sport Pedagogy*, no 18(5), 450–462. <https://doi.org/10.1080/17408989.2012.726974>
- Weiss, M. R., & Stuntz, C. P. (2004). A developmental perspective on the effects of physical activity on children's social and emotional development. In G. R. Adams & M. D. Berzonsky (Eds.), *Handbook of adolescence*. John Wiley & Sons.
- Wright, P. M., & R Richards, K. A. (Eds.) (2021). *Teaching Social and Emotional Learning in Physical Education*. Jones & Bartlett Learning.
- Wright, P., Gray, S & Richards, KAR (2020). Understanding the interpretation and implementation of social and emotional learning in physical education. *The Curriculum Journal*, vol. 1-20. <https://doi.org/10.1002/curj.85>

Додаткова інформація

Відомості про статтю:

Онлайн-версія доступна за посиланням:

<https://doi.org/10.15391/si.2025-1.07>

Конфлікт інтересів

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Джерела фінансування

Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

Отримано: 27.11.2024; Прийнято: 28.12.2024

Опубліковано: 06.02.2025

Відомості про авторів

Мусієнко Антон Володимирович:

PhD (фізичне виховання та спорт), викладач, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди: вул. Алчевських 29, Харків, 61002, Україна.

<https://orcid.org/0009-0006-7056-4313>,

anton.musienko@hnpu.edu.ua

Солодовник Владислав Максимович:

здобувач другого рівня освіти факультету фізичного виховання і спорту, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди: вул. Алчевських 29, Харків, 61002, Україна.

<https://orcid.org/0009-0008-6068-9627>,

vladsolodovnik278@gmail.com

Божко Сергій Анатолійович:

канд. пед. наук, Київський фаховий коледж туризму та готельного господарства: вул. Князя Романа Мстиславича, 26, м. Київ 02192, Україна.

<https://orcid.org/0000-0003-0268-5552>,

b_serg6309@ukr.net

Палевич Сергій Володимирович:

доктор філософії (PhD (фізичне виховання та спорт)), Національна академія Служби безпеки України: вул. Максима Максимовича, 22, м. Київ 03022, Україна.

<https://orcid.org/0000-0002-8304-1857>,

junpolpsv@gmail.com

Руденко Андрій Вікторович:

викладач, Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, вул. Сумська 77/79, Харків, 61023, Україна.

<https://orcid.org/0000-0002-1162-1262>,

rudenkoa0708@gmail.com

Information about the Authors

Anton Musiienko:

PhD (Physical education and sport), lecturer, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University: Alchevskikh str. 29, Kharkiv, 61002, Ukraine.

Vladyslav Solodovnyk:

second-level education student, Faculty of Physical Education and Sports, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University: Alchevskikh str. 29, Kharkiv, 61002, Ukraine.

Serhiy Bozhko:

Candidate of Pedagogical Sciences, Kyiv Professional College of Tourism and Hotel Management: Kniazya Romana Mstislavycha St. 26, Kyiv 02192, Ukraine.

Serhii Palevych:

Doctor of Philosophy (PhD (Physical education and sport)), National academy of Security service of Ukraine, 22, Maksyma Maksymovycha St., Kyiv, 03022, Ukraine.

A. Rudenko:

lecturer, Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University: 77/79 Sum'ska St., Kharkiv, 61023, Ukraine.